

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบันได้มีการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาประเทศชาติมากขึ้น ทั้งนี้เพราะประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองได้โดยอาศัยประชากรที่มีคุณภาพ เด็กหรือเยาวชนจึงถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดเพราะเด็กจะเจริญเติบโตขึ้นเป็นประชากรผู้รับภาระหน้าที่ของประเทศในอนาคต ซึ่งการให้การเลี้ยงดูอบรมเด็กอย่างถูกต้อง โดยให้มีการพัฒนาการที่ดีทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ คือวิถีทางที่ถูกต้องสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติ นอกจากการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องแล้ว การศึกษาก็เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา “คน” อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า ให้มีคุณภาพชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มุ่งเน้นให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยมีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะในด้านมีทักษะ พื้นฐานในการเรียนรู้ อ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้ มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้ มีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 7)

การศึกษาของเด็กในปัจจุบันนี้มีความเจริญก้าวหน้ามาก ทั้งในด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ความตื่นตัวในเรื่องการศึกษามีมากขึ้น สื่อต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก หนังสือ สื่อโสตทัศนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความรู้ ความคิดและประสบการณ์ในระบบการศึกษา อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างดี อาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งจัดหา จัดเก็บ จัดระบบและให้บริการสื่อสารสนเทศในรูปแบบ

ต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนที่จะสนับสนุนความต้องการในการศึกษาหาความรู้ เพราะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียนไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็ก ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันซึ่งมีอยู่กระจายในชุมชนทั่วประเทศจึงจำเป็นต้องมีบทบาทและมีส่วนสำคัญยิ่งในการสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากการที่เทคโนโลยีและวิชาการของโลกก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นความเจริญด้านวัตถุ ข่าวสาร ความรู้ ศิลปวัฒนธรรม แม้กระทั่งเทคโนโลยีทางการศึกษาก็แพร่กระจายไปอย่างไม่มีพรมแดนขวางกั้น การจัดการศึกษาจึงต้องหันมาเน้นที่วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากจะมีการค้นคว้าจากหนังสือและสื่อในรูปแบบอื่น ๆ ภายในห้องสมุดแล้ว ยังมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยค้นคว้า เช่น การมีระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับการสืบค้น โดยมีโครงการเครือข่ายห้องสมุดโรงเรียน School Net ที่ให้บริการแก่ห้องสมุดโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนให้กว้างขึ้น

ห้องสมุดโรงเรียนจัดเป็นแหล่งความรู้สำหรับเด็กนักเรียน เพื่อการศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน และเพื่อสนองความใฝ่รู้ของนักเรียน ห้องสมุดโรงเรียนจึงมีความจำเป็นต่อนักเรียน ครู ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียน ถึงแม้ว่าห้องสมุดโรงเรียนจะไม่ใช่เป็นงานที่มีภารกิจหลักด้านการสอนโดยตรง แต่เป็นงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในบทเรียนและส่งเสริมให้แนวความคิดของนักเรียนกว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครูอีกด้วย ภายในห้องสมุดโรงเรียนจะมีครูบรรณารักษ์เป็นผู้ให้คำแนะนำในการเข้าใช้บริการ ครูบรรณารักษ์มิใช่เพียงจะรับผิดชอบในการคัดเลือก จัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการให้บริการเท่านั้น แต่ยังจัดระบบการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญของการอ่าน

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย อาทิจากงานวิจัยของวิจิตร สัมโย (2533) ศึกษาห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ศิรินทร วงศ์สวัสดิ์ (2533) ศึกษาห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด วิชาพร พรหมทองรัก (2536) ศึกษาการปฏิบัติงานห้องสมุดของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพัทลุง ยุทธนา เต่านารี (2544) ศึกษาห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งต่างพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากยังไม่ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ในด้านบุคลากรที่ไม่มีวุฒิทางด้านบรรณารักษศาสตร์โดยตรง ไม่มีบุคลากรรับผิดชอบ งบประมาณไม่

เพียงพอ ทรัพยากรที่มีล้าสมัยและมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื้อหาไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ตลอดจนผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในงานห้องสมุด ซึ่งจากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว เป็นผลให้ห้องสมุดโรงเรียนโดยทั่วไป ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถสนองตอบภารกิจในการส่งเสริมการเรียนการสอนและการใฝ่รู้ของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการ การให้บริการ และการจัดกิจกรรม ตลอดจนปัญหาในการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี
3. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีปัญหาในการดำเนินงานแตกต่างกัน

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาในการดำเนินงานทั้งด้านการบริหารจัดการ การให้บริการและการจัดกิจกรรมของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดดังกล่าว รวมถึงห้องสมุดโรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกันให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัย ได้แก่ ครูบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี จำนวน 208 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 โรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก 71 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 97 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 61 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ 40 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 โรงเรียน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ประกอบด้วย ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ด้านการบริหารจัดการ การให้บริการ และการจัดกิจกรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

2. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีจำแนกได้ 3 ขนาด ดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านบึง, 2545, หน้า 4)

2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 1-120 คน

2.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 121-300 คน

2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 301 คนขึ้นไป

3. ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง แหล่งรวบรวมและให้บริการสารสนเทศ เพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า โดยมีการดำเนินงานจัดหา จัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ครูและนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

4. ครูบรรณารักษ์ หมายถึง ผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดซึ่งปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

5. การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง การบริหารจัดการ การให้บริการสารสนเทศ และการจัดกิจกรรมของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

6. ปัญหาการดำเนินงาน หมายถึง ข้อขัดข้องหรืออุปสรรคในการดำเนินงานทั้งในด้านการบริหารจัดการ การให้บริการสารสนเทศ และการจัดกิจกรรมของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี

7. เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี หมายถึง กลุ่มของโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ให้บริการของสำนักงานเขตที่มีหน้าที่กำกับดูแลและส่งเสริมการจัดการศึกษาของโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย

7.1 เขตการศึกษาเขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอบ้านบึง อำเภอหนองใหญ่

7.2 เขตการศึกษาเขต 2 ประกอบด้วย อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอ
บ่อทอง กิ่งอำเภอกะจันทร์

7.3 เขตการศึกษาเขต 3 ประกอบด้วย อำเภอศรีราชา อำเภอกะสีง อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ